

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Браїлка Ігоря Анатолійовича «Формотворення в дизайні сучасної жіночої зачіски: джерела інспірацій та технології», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 «Дизайн» галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізації модних процесів, поширення цифрових платформ, соціальних мереж та інших візуально орієнтованих медіа зачіска є одним із впізнаваних та характерних складових іміджу людини. Попри активний розвиток fashion-індустрії та індустрії краси, дизайн зачіски як освітня спеціалізація залишається наймолодшою серед інших напрямів дизайну в Україні, відповідно, наукове осмислення естетичних і технологічних аспектів представлене обмаллю дисертаційних робіт, зокрема, комплексне дослідження формотворення як системного дизайнерського процесу залишалося поза межами ґрунтового наукового аналізу.

Дисертація Ігоря Анатолійовича Браїлка «Формотворення в дизайні сучасної жіночої зачіски: джерела інспірацій та технології» є своєчасним та науково значущим дослідженням, адже проблематика зумовлена сучасними трансформаціями візуальної культури із функціонуванням зачіски не лише як елементу зовнішності чи fashion-образу, а й як інструменту візуальної комунікації, самоідентифікації та презентації особистості. У зв'язку з цим дослідження закономірностей формотворення зачіски набуває не лише вузькопрофесійного, а й ширшого значення у контексті сучасної візуальної культури; такий підхід дозволив авторові розкрити міждисциплінарний потенціал обраної теми.

Ступінь обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни підтверджується належним рівнем наукової аргументованості, системним підходом до аналізу проблеми із послідовною логікою дослідження від історико-теоретичного осмислення формотворення до практичної апробації запропонованих моделей зачіски; використанням належного методологічного підґрунтя на основі історичного, порівняльного, типологічного методів, застосуванням інструментарію мистецтвознавчого аналізу, а також міждисциплінарним характером дослідження з інтеграцією підходів теорії та практики дизайну, мистецтвознавства, культурології, філософії та візуальної комунікації.

Обґрунтованість і достовірність результатів роботи забезпечується також широкою джерельною базою, яка включає фотозразки зачісок, виконаних українськими та зарубіжними дизайнерами у період кінця ХІХ – першої чверті ХХІ ст., розміщені в таких українських періодичних виданнях, як календар «Золотий колос» (1930-ті рр.), журнал «Радянська жінка» (1940–1960-ті рр.), журнал «Краса і мода» (1970-1980-ті рр.), журнал «Україна» (1980-ті рр.) (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського); фотоматеріали, що презентують сучасні тренди у дизайні зачіски, зокрема, роботи українських дизайнерів зачіски з їх власних архівів, опубліковані на сторінках соцмереж та

викладені у публікаціях українських fashion-аналітиків; фото із зарубіжних музейних колекцій: Музею перукарського мистецтва Раффеля Паже (Іспанія); Музею Карла Несслера (Німеччина); Музею Вікторії й Альберта (Велика Британія); фото і твори живопису українських музеїв: Національного художнього музею України (Київ), Музею Івана Гончара (Київ), Літературно-меморіального музею Лесі Українки (Звягель); матеріали професійних fashion-видань, міжнародних конкурсів; матеріали соціальних мереж і платформ, а також авторські практичні розробки автора дослідження.

Наукова новизна дослідження є переконливою і полягає перш за все в обґрунтуванні формотворення зачіски як цілісного триетапного проєктного процесу (передпроєктний аналіз – формотворчий пошук – технологічна реалізація), у виявленні основних етапів розвитку дизайну зачіски в Україні від народно-обрядової традиції до сучасних авторських шкід (традиційно-обрядовий, радянський та пострадянський); у систематизації формотворчих концепцій, джерел інспірацій і технологій провідних світових і українських дизайнерів зачіски першої чверті ХХІ століття.

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (237 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок, у тому числі основного тексту 149 сторінок.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено мету, завдання наукового пошуку, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну, практичне значення та апробацію одержаних результатів, відомості про особистий внесок здобувача, публікації.

У *першому розділі* «Формотворення зачіски як об'єкт дослідження в теорії та практиці дизайну» досліджено стан наукового розроблення проблеми та систематизовано джерельну базу, розглянуто теоретичні засади формотворення зачіски та її основні складові.

Розкриваючи стан висвітлення проблеми у наукових працях, автор у першу чергу аналізує дисертаційні роботи таких авторів, як Ю. Шмегельська, Є. Федорова, О. Костюк, І. Борщ; відстежує взаємозв'язок зачіски з іншими складовими модного образу і стилю, а також розкриття процесів формотворення в дизайні у працях О. Гетьман, О. Міненко, Л. Дихнич, С. Оборської, А. Харченко, А. Варивончик, В. Шкурко, Н. Чупріної, О. Колосніченко, К. Пашкевич, О. Пенчук, Т. Кротової, Л. Дерман, М. Кісіль, О. Колесник, Г. Кокоріної та ін. Дисертант також проаналізував низку праць зарубіжних авторів, які розглядають зачіску у контексті філософсько-культурологічного та соціологічного вимірів та виявив основні особливості сприйняття волосся: як повідомлення, коли стиль, довжина, колір та спосіб укладання волосся вказують на соціальну групу, до якої належить людина; як прояв гендерних норм; як культурний код, що дозволяє збагатити перспективи щодо дизайн-практик тощо (с. 32-33 дис.).

Здобувачем розроблено узагальнену таблицю процесу формотворення зачіски з трьох основних етапів: передпроєктний аналіз, формотворчий пошук, реалізація формотворчого задуму. Констатовано, що логічний послідовний

виклад складових процесу формотворення зачіски уможлиблює формування необхідних виразних засобів відповідно до творчого задуму дизайнера. Здобувач запропонував алгоритм обґрунтування колористичного бачення зачіски, що складається з трьох основних етапів: аналітичний етап; обґрунтування колористичного бачення / задуму; реалізація задуму.

У *другому розділі* «Формотворення зачіски в контексті створення індивідуального образу людини» виконано аналіз стилєвих та формотворчих пошуків провідних зарубіжних та українських дизайнерів зачіски. За результатами дослідження здобувачем розроблено порівняльну таблицю, в якій систематизовано формотворчі концепції відомих дизайнерів, зокрема, Неллі Мінелі, Александра де Парі, Відала Сассуна, В'ячеслава Дюденка та ін. Вперше у мистецтвознавчому контексті систематизовано та викладено основні етапи розвитку дизайну зачіски в Україні, а також особливості формотворення зачіски українськими майстрами, що формувалися у нерозривному взаємозв'язку із соціокультурними процесами в країні.

У *третьому розділі* «Формотворчі концепції, джерела інспірацій та технології провідних дизайнерів зачіски першої чверті ХХІ століття» детально розкрито особливості фантазійної та авангардної зачіски, розглянуто такі джерела інспірацій, як образи природи та етнічні мотиви, висвітлено концепцію «Quiet luxury» і взаємозв'язок кольору та форми в дизайні сучасної зачіски. Здобувачем наведено приклади застосування фантазійної зачіски у кінематографі, зокрема, у кінотрилогії «Володар перснів», в серіалі «Гра престолів» та ін.; у творчості відомих дизайнерів і показах брендів – у колекції Alexander McQueen (2014), бренду Givenchy (2013), на конкурсах перукарського мистецтва різного рівня та ін. Щодо авангардного напрямку, здобувач аналізує роботи Е. Дейвіса та виокремлюючи п'ять його ключових принципів. Увагу акцентовано на роботах видатного українського майстра авангардної зачіски В'ячеслава Дюденка. Здобувач розглядає концепцію «Quiet luxury» як один із актуальних трендів у сучасному дизайні зачіски, що за формотворчими і колористичними складовими є трансформацією відомих понять «елегантність і витонченість». У роботі акцентовано, що взаємозв'язок кольору і форми є фундаментальним принципом сучасного дизайну зачіски. Слід також відзначити увагу дисертанта до питання взаємодії зачіски з тілом, костюмом і загальною структурою образу. Завдяки цьому зачіска розглядається не ізольовано, а як частина цілісної дизайнерської системи.

Загальні висновки повною мірою висвітлюють проведений комплексний аналіз формотворення в дизайні сучасної жіночої зачіски. За результатами дослідження еволюції формотворення зачіски наприкінці ХІХ – ХХ ст., здобувачем було констатовано, що цей процес відбувався в нерозривному зв'язку зі змінами в моді, мистецтві та технологічному прогресі, а творчість провідних зарубіжних майстрів є показовим свідченням того, що кожна значна формотворча концепція поставала як цілісна система з філософським підґрунтям, естетикою і технологією.

Дослідження творчості українських дизайнерів зачіски В. Дюденка, А. Ямпольського, А. Крупчинського, Є. Калкатова надало змогу здобувачеві

зробити висновок, що українське перукарське мистецтво еволюціонувало від ремісничих практик до самостійної дизайнерської спеціалізації з притаманними концептуальними підходами, авторськими стилями і діалогом зі світовою модою. Зміст дисертації проілюстровано численними фотографіями зразків зачіски, розміщеними у *Додатках*. Результати дослідження в цілому демонструють належний рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

До суттєвих наукових здобутків дисертації належать: систематизація основних формотворчих концепцій у сучасному дизайні зачіски; виклад та обґрунтування значення української перукарської школи у світовому контексті; введення у науковий обіг значного масиву фотоматеріалів та історичних відомостей з періодичних видань України зі зразками зачісок українських майстрів; дослідження впливу міжнародних конкурсів та fashion-платформ на формування професійних тенденцій. Важливою і цінною складовою роботи є використання власних робіт автора.

Практичне значення дисертації є вагомим і багатоаспектним. Результати роботи можуть бути використані: у професійній діяльності дизайнерів зачіски; у системі вищої мистецької освіти; у розробленні навчально-методичних матеріалів; у конкурсній, сценічній та fashion-практиці. Особливу цінність має запропонована автором система етапності формотворення, яка дозволяє структурувати процес створення зачіски та підвищити рівень усвідомленості дизайнерських рішень. Практичні результати дослідження апробовані у творчій діяльності автора, що підтверджує їхню прикладну ефективність.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертація написана українською мовою; текст відповідає науковому стилю викладення змісту, містить необхідну аргументацію.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Під час аналізу дисертації та наукових публікацій І. А. Браїлка порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Використані результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідні джерела.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Наукові результати достатньо повно висвітлено у публікаціях та демонструють логічну послідовність наукових пошуків автора. Основні результати дослідження опубліковано в 11-ти публікаціях. З них: 4 статті – у фахових виданнях України, 1 розділ у колективній монографії; 6 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання у роботі. Незважаючи на позитивну оцінку дисертаційної роботи, слід висловити кілька зауважень.

1. У контексті розкриття динаміки розвитку професійних основ дизайну зачіски в Україні доцільно було би розкрити основні аспекти системи підготовки у КНУКіМ як закладу, в якому вперше почали готувати фахівців з дизайну зачіски на рівні вищої освіти.

2. Автор переконливо аналізує актуальні формотворчі концепції в дизайні зачіски, проте, при розгляді особливостей застосування образів природи як джерела натхнення доречно було би детальніше вивчити екологічний аспект сучасної індустрії зачіски, зокрема вплив sustainable-підходів на вибір матеріалів, технологій і художніх рішень.

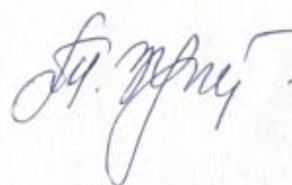
3. У роботі значну увагу приділено естетичному і технологічному аспектам формотворення, однак слід було би більшою мірою звернути увагу на психологічну складову сприйняття зачіски.

Зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи і мають дискусійний і рекомендаційний характер.

Загальний висновок. Аналіз дисертаційної роботи Браїлка Ігоря Анатолійовича «Формотворення в дизайні сучасної жіночої зачіски: джерела інспірацій та технології» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та методологічному рівнях. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для розвитку теорії та практики дизайну.

Дисертаційна робота І. А. Браїлка відповідає спеціальності 022 «Дизайн» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019), а її автор, І. А. Браїлко, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 «Дизайн».

Доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри
мистецтва та дизайну костюма
Київського національного університету
технологій та дизайну

Тетяна КРОТОВА

Т. Кротова

